

Inter-Parliamentary Union

For democracy. For everyone.

Парламенти та Цілі сталого розвитку

**Посібник
для самооцінки**

Авторське право © Міжпарламентський союз, 2016 рік.

Для особистого та некомерційного використання. Усі або деякі частини цієї публікації можуть бути відтворені за умови копіювання повідомлень про авторське право та зазначення джерел, без внесення будь-яких змін. Просимо поінформувати Міжпарламентський союз про використання цієї публікації.

Ця публікація є неофіційним перекладом. Міжпарламентський союз не несе відповідальності за помилки чи хибні трактування, що могли виникнути в процесі перекладу.

ISBN 978-92-9142-773-4

Адаптація дизайну і макет: Юлія Мадінова, Україна.

Зміст

Вступ	2
Що таке ЦСР?	4
Нова рамкова програма дій	5
Адаптація ЦСР до національного контексту	8
Долучення парламентів до реалізації ЦСР	10
Всеосяжний процес	10
Оцінка готовності парламенту: з чого почати?	13
Коли слід проводити самооцінку з ЦСР?	13
Хто бере участь у самооцінці?	13
Як організувати самооцінку?	14
Запитання для самооцінки	17
Запитання 1: Покращення розуміння ЦСР в парламенті	17
Запитання 2: Перенесення ЦСР з глобального на місцевий рівень	19
Запитання 3: Всеосяжне врахування ЦСР у парламентських механізмах	21
Запитання 4: Ухвалення законів, що сприяють реалізації ЦСР	24
Запитання 5: Фінансування ЦСР	26
Запитання 6: Моніторинг реалізації ЦСР	28
Запитання 7: Залучення широкої громадськості	31
Запитання 8: Урахування інтересів найбільш вразливих груп під час реалізації ЦСР	33
Ресурси	35
Подяки	36

Вступ

«Ми визнаємо також надзвичайно важливу роль національних парламентів у схваленні законодавчих актів і прийнятті бюджетів, забезпеченні підзвітності за ефективне виконання наших зобов'язань. ... «Ми, народи...» — з цих урочистих слів починається Статут Організації Об'єднаних Націй. Саме «ми, народи» сьогодні стаємо на шлях, що веде у 2030 рік. У цю подорож із нами вирушать уряди та парламенти, система Організації Об'єднаних Націй та інші міжнародні установи, місцеві органи влади, корінні народи, громадянське суспільство, підприємці та приватний сектор, наукові та академічні кола — і всі люди».

Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року
м. Нью-Йорк, 25 вересня 2015 р.

Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року — це принципово нове глобальне зобов'язання подолати бідність і спрямувати світ на сталий шлях всеосяжного розвитку. Документ ухвалено очільниками держав і урядів на саміті Організації Об'єднаних Націй у вересні 2015 року. В основу цього амбітного порядку денного покладено набір із 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР) і 169 реалістичних завдань.

ЦСР були сформульовані для спрямування і координації національних політик з метою приведення їх у відповідність до універсального бачення майбутнього всього людства. ЦСР спираються на попередню діяльність, спрямовану на виконання порядку денного щодо скорочення масштабів бідності, відомого як Цілі розвитку тисячоліття (ЦРТ). Вони покликані забезпечити реалізацію прав людини для всіх людей, а також досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат. ЦСР охоплюють три компоненти сталого розвитку: економічний, соціальний та екологічний. І хоча ЦСР не є юридично обов'язковими, проте очільники держав і урядів підтвердили свою відданість справі їх реалізації в межах своїх можливостей і відповідно до своїх національних пріоритетів.

Порядок денний до 2030 року і передбачені в ньому ЦСР стали результатом розширених консультацій і переговорів, що тривали кілька років. Протягом усього періоду їх розробки і затвердження МПС, ПРООН, парламенти держав і сотні парламентаріїв брали найактивнішу участь, рішуче відстоюючи внесення до підсумкового документа цілей, що стосуються демократичного врядування.

За допомогою цього посібника для самооцінки парламенти і парламентарії зможуть:

- оцінити свою готовність взяти на себе зобов'язання щодо ЦСР;
- визначити додаткові стратегії, механізми й напрями співпраці для підтримки ефективнішого досягнення ЦСР.

Посібник дасть парламентарям змогу визначити ефективні практичні прийоми, прогалини й можливості, а також ознайомитися з набутим досвідом. Завдяки цьому парламентарії зможуть ефективно законодавчо закріпити новий порядок денний і забезпечити всебічне врахування різних цілей у законотворчому процесі. Цей посібник не має обов'язкової сили. Завдяки своєму універсальному характеру він підійде для всіх парламентів, незалежно від політичної системи і етапу розвитку держави.

Самооцінка — це метод, який парламенти можуть використати для запуску внутрішнього порівняльного аналізу і оцінювання ступеня своєї готовності долучитися до реалізації ЦСР. Зроблені за результатами самооцінки висновки допоможуть парламентаріям визначити пріоритети для майбутніх реформ, спрямованих на підвищення ефективності заходів, що вживаються задля досягнення ЦСР. Кінцевою метою при цьому є повна готовність парламентаріїв відповідати своєму призначенню для виконання покладеного на них завдання щодо реалізації Порядку денного до 2030 року.

Що таке ЦСР?

«Ми вітаємо новий Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року, що містить 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР). Основними завданнями цього нового порядку денного є подолання бідності, а також сприяння економічному, соціальному та екологічному розвитку. ... Ми високо оцінюємо прагнення зробити цей порядок денний орієнтованим на перетворення і забезпечити, щоб ніхто, включно з найбільш знедоленими і незахищеними, не залишився поза увагою. Справді, для успішного забезпечення сталого розвитку необхідно, щоб під час ухвалення рішень у центрі уваги були інтереси людей. Розвиток має бути спрямований на забезпечення їхнього добробуту з повним урахуванням екологічних обмежень. Він має належати людям і вимагає їхньої повноцінної участі. Люди — це окремі особи, які мають права і обов'язки один щодо одного і щодо довкілля. Ми всі повинні інвестувати в них як у наш найважливіший ресурс».

Поставити демократію на службу миру і сталому розвитку:
Побудувати світ, якого хочуть люди. Декларація Четвертої всесвітньої конференції спікерів парламентів
02 вересня 2015 р.

Зміст 17 ЦСР і 169 відповідних завдань сформульовано так, щоб охопити всі три компоненти сталого розвитку: економічний, соціальний і екологічний. Вони містять комплексну рамкову програму, яка відповідає потребам як розвинутих країн, так і країн, що розвиваються. Цілі охоплюють широкий спектр питань: від ліквідації абсолютної бідності до зворотної зміни клімату, від забезпечення гендерної рівності до зміни моделей споживання й виробництва (див. діаграму). Для оцінювання прогресу в досягненні цілей було розроблено кілька глобальних показників.

Порядок денний до 2030 року ставить людину в центр процесу розвитку. Він закликає уряди, парламенти та інші заінтересовані сторони розробляти й впроваджувати закони та програми, які забезпечували б задоволення потреб людини, скасовували обмежувальні стратегії, захищали права людини й нікого не залишали поза увагою.

Нова рамкова програма дій

У ЦСР не тільки визначено пріоритети в різних секторах і поставлено нові масштабні завдання; в них також окреслено нові межі. Вперше в міжнародному договорі визнано, що в процесі розвитку ключову роль відіграють ефективні й підзвітні установи, які функціонують із урахуванням загальних інтересів. Ціль 16, також відома як ціль урядування, відображає усталену позицію МПС і ПРООН: демократичне врядування важливе не лише як таке, але й як інструмент для досягнення сталого розвитку, миру і правосуддя. Як важливі представницькі установи, наділені законодавчими та контрольними функціями, парламенти безпосередньо зацікавлені в досягненні цієї цілі (див. Ціль 16, стор. 7).

Ціль 10 — ще одне важливе досягнення ЦСР. Вона базується на визнанні того факту, що збільшення нерівності є загрозою для економіки й суспільного устрою, тому спрямована на зменшення нерівності усередині держав і між ними. Ціль 5 (забезпечення гендерної рівності та розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат) доповнює представлене в ЦСР бачення суспільства без дискримінації. Вона акцентує на важливості розширення прав і можливостей і життя без насильства. ЦСР 5, зокрема, тісно пов'язана з одним із ключових пріоритетів МПС і ПРООН.

Розвиток суспільства і економіки наших країн залежить від наявності у жінок і чоловіків, дівчат і хлопців повних і рівних прав, обов'язків і можливостей. Ми маємо знову підтвердити свою прихильність до досягнення повної гендерної рівності і розширення прав і можливостей жінок і дівчат до 2030 року¹.

¹ Поставити демократію на службу миру і сталому розвитку: Побудувати світ, якого хочуть люди. Декларація Четвертої всесвітньої конференції спікерів парламентів, 2 вересня 2015 р.

Ціль 16: Мир, правосуддя та широка участь інституцій на всіх рівнях. Загальний огляд

Виходячи з досвіду реалізації Цілей розвитку тисячоліття, автори ЦСР включили до їх складу спеціальну ціль щодо «сприяння побудові миролюбного й відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях».

Два завдання у складі цієї цілі належать до функцій парламенту:

- Завдання 16.6: створити ефективні, підзвітні та прозорі установи на всіх рівнях.
- Завдання 16.7: забезпечити відповідальне ухвалення рішень репрезентативними органами на всіх рівнях за участю всіх верств суспільства.

Інші завдання стосуються ключових принципів демократичного врядування, зокрема: забезпечення верховенства права, доступу до правосуддя, доступу до інформації та захисту основних свобод.

Парламентом необхідно долучитися до реалізації всіх ЦСР і контролю за цим процесом. Але вони також повинні приділяти особливу увагу власному інституційному розвитку відповідно до Завдань 16.6 і 16.7. Наприклад, парламенти можуть співпрацювати з національними органами статистики для розробки показників, які відображали б їхні власні пріоритети, спрямовані на підтримку виконання завдань 16.6 і 16.7.

Порядок денний до 2030 року відображає зміну вектора мислення в сфері розвитку — переорієнтацію його із задоволення основних потреб на захист прав людини. У Декларації Організації Об'єднаних Націй про право на розвиток 1986 року визначено, що підхід, заснований на дотриманні прав людини, ставить людину в центр процесу розвитку. Покладаючи основну відповідальність на держави, Декларація вимагає від них активної участі в здійсненні всіх прав людини. У Декларації Організації Об'єднаних Націй про право на розвиток визначається право людини на розвиток, яке *«є невід'ємним правом людини, відповідно до якого кожна людина і всі народи мають право брати участь у такому економічному, соціальному, культурному і політичному розвитку, за якого можуть бути повністю здійснені всі права людини і основні свободи, а також сприяти йому і користуватися його благами»*².

Перенесення цієї глобальної рамкової програми в площину практично реалізовуваної національної політики вимагатиме узгоджених зусиль. Необхідно, щоб у процесі брало участь суспільство в цілому, але передусім — окремі люди. Головна теза Порядку денного до 2030 року полягає в тому, що на кожному етапі втілення документа — від початкової розробки політичних заходів до їх реалізації та моніторингу — має забезпечуватися участь народу. Саме над забезпеченням такої участі мають працювати національні та субнаціональні парламенти.

2 Декларація про право на розвиток. www.un.org/documents/ga/res/41/a41r128.htm

Доповнення до Порядку денного до 2030 року

У Порядку денному до 2030 року визначено глобальну концепцію сталого розвитку. Доповнюють цю концепцію три додаткові міжнародні угоди щодо фінансування розвитку, зміни клімату та зниження ризику стихійних лих. Сукупно ці документи окреслюють загальні засади подальшого стимулювання сталого розвитку:

- **Аддіс-Абебська програма дій**³ — підсумковий документ третьої Міжнародної конференції з фінансування розвитку (липень 2015 р.). Це глобальна рамкова програма з мобілізації ресурсів у розмірі трильйонів доларів для фінансування сталого розвитку шляхом організації співпраці з метою розвитку, міжнародного оподаткування, торгівлі, ухвалення необхідних нормативних актів та проведення інституційних реформ. Програма дій пов'язується з ЦСР 17 (підсилення засобів реалізації).
- **Паризька угода про зміну клімату**⁴ — ухвалена очільниками держав і урядів у грудні 2015 року. Її метою є стримання зростання середньої температури в світі на рівні, значно нижчому за 2 градуси за Цельсієм порівняно з доіндустріальним показником. Більш значне підвищення може призвести до катастрофічних і незворотних наслідків для розвитку людства. Угода вимагає від усіх країн застосування дієвих і вимірюваних заходів зі скорочення викидів парникових газів, які є основною причиною глобального потепління. Угода також розширює зміст ЦСР 13 (боротьба зі зміною клімату).
- **Сендайська рамкова програма із зниження ризику стихійних лих**⁵ — ухвалена очільниками держав і урядів у березні 2015 року. В ній відображено досвід регіональних і національних зусиль, спрямованих на зниження ризику стихійних лих. Програма визнає, що лиха нівелюють результати роботи з розвитку, що ризики мають скорочуватися і що реконструкція має здійснюватися за принципом *«зробити краще, ніж було»*. Окремо в Рамковій програмі визнано роль парламентаріїв у забезпеченні підзвітності й контролю⁶.

3 <https://sustainabledevelopment.un.org/frameworks/addisababaactionagenda>

4 <https://sustainabledevelopment.un.org/frameworks/parisagreement>

5 <https://sustainabledevelopment.un.org/frameworks/sendaiframework>

6 Там само, **27(e)**: «...заохочувати громадський контроль і офіційне обговорення, зокрема парламентаріями та іншими відповідними посадовими особами, доповідей про процес виконання місцевих і національних планів дій щодо зниження ризику лих»;

27(i): «рекомендувати парламентаріям підтримувати заходи щодо зниження ризику лих шляхом розробки нових або зміни відповідних чинних законів і виділення бюджетних асигнувань»;

48(h): «надалі підтримувати заходи щодо зниження ризику лих та зміцнення національної правової бази й провадити у зв'язку з цим роз'яснювальну роботу».

Адаптація ЦСР до національного контексту

Розробка ЦСР забезпечила окреслення всеосяжних, рамкових засад. ЦСР покликані допомогти в спрямуванні й координації національних політик (зокрема наявних) з метою приведення їх у відповідність до загального бачення майбутнього всього людства. Тому кожна держава має визначити власні пріоритети та адаптувати до національного контексту завдання й показники, що забезпечуватимуть досягнення ЦСР на рівні країни.

Для адаптації ЦСР до національного контексту кожна держава повинна розробити або актуалізувати національний план розвитку. Конкретні національні цілі й завдання мають підкріплюватися відповідними до реалій країни показниками прогресу для відстеження результатів на місцевому рівні. При цьому необхідно забезпечити широку участь громадян у цьому процесі. У зв'язку з цим ключова роль належатиме парламентам, оскільки саме вони мусять забезпечувати відповідність національних ЦСР конкретним місцевим потребам і специфіці, характерній для певних груп населення.

У цілому політики щодо реалізації ЦСР необхідно спрямовувати на задоволення загальнолюдських потреб з розвитку, які можуть бути соціальними, економічними, культурними або екологічними. Так, наприклад, політики щодо подолання бідності (ЦСР 1) не можна зводити до простого підвищення рівня доходів, хай би яким важливим видавалося це завдання. Натомість рішення, запропоновані в рамках політики щодо подолання бідності, мають враховувати всі аспекти цієї проблеми, зокрема недостатній доступ до освіти, погане здоров'я і голод. Такі всеосяжні політики також слід адаптувати до потреб найуразливіших і маргіналізованих груп населення. Показники, що використовуються для оцінювання стану таких груп (наприклад, рівень ВВП на душу населення, очікувана тривалість життя, успіхи в навчанні і політична активність), можуть бути набагато нижчими за середні по країні. Цілісний і всеосяжний підхід є ядром принципу «ніхто не буде залишений осторонь», який *червоною ниткою проходить через весь Порядок денний до 2030 року*.

Порядок денний до 2030 року включає керівні принципи й планові показники для періодичного оцінювання досягнутого прогресу. Оцінка прогресу здійснюється з використанням набору узгоджених показників⁷. Передбачено, що для відстеження процесу реалізації цілей на рівні країни держави можуть встановлювати власні показники з урахуванням місцевих особливостей.

7 Показники ЦСР можна знайти на вебсайті Статистичної комісії Організації Об'єднаних Націй за посиланням: <http://unstats.un.org/sdgs/>

Важливість даних

Щоб переконатися, що закони, бюджети й програми справді спрямовані на задоволення потреб найбільш нужденних, парламентаріям потрібна можливість доступу до сегментованих даних із кількох ключових питань. Зазвичай це завдання покладається на органи державної статистики. Парламенти можуть скористатися своїми повноваженнями щодо затвердження бюджету для виділення органам статистики достатнього обсягу фінансування, який дасть їм змогу ефективно збирати й аналізувати дані. Крім того, парламентарії можуть сприяти органам статистики у виконанні їхньої роботи зі збору та перевірки даних, якщо самі будуть краще обізнані з особливостями демографії та потребами свого електорату.

Долучення парламентів до реалізації ЦСР

«Як парламентарії ми повинні підтримувати зусилля з досягнення нових цілей з урахуванням національної специфіки кожної країни. Наш обов'язок зрозумілий — домогтися того, щоб уряди несли відповідальність за цілі, під якими вони підписалися, і забезпечити ухвалення та затвердження відповідних законів і бюджетів. ... Ми прагнутимемо до подолання вузькості мислення у власних парламентах і національних адміністраціях, розкриваючи міжгалузевий характер поставлених цілей. У зв'язку з цим ми робитимемо все можливе, щоб такі цілі набули офіційного статусу в кожному парламенті з відведенням достатнього часу для їх обговорення та моніторингу.»

Ханойська декларація — Цілі сталого розвитку: Від слів до справи.
132-га Асамблея Міжпарламентського союзу, м. Ханой, 01 квітня 2015 року

ЦСР дають парламентаріям можливість продемонструвати свою відданість справі поліпшення умов життя людей і здоров'я планети, від якого, власне, залежить існування людства. У більш короткостроковій перспективі ЦСР є міцною основою, на якій парламенти можуть вибудовувати свої стратегічні плани і організувати контроль і забезпечення підзвітності.

Всеосяжний процес

У багатьох країнах для координації й керування процесом реалізації ЦСР створюється національна робоча група з питань ЦСР або аналогічна інституція. До складу такого органу високого рівня мають входити представники парламентської спільноти, які матимуть змогу захищати інтереси свого електорату і забезпечувати організаційну підтримку. Парламент повинен звернутися до уряду з проханням скласти або актуалізувати національний план у царині ЦСР (або інші відповідні галузеві плани), адже нові й актуалізовані національні стратегії та плани мають ще ефективніше сприяти досягненню ЦСР.

Парламентам необхідна можливість брати участь у складанні цього плану і підтримувати широкий консультативний процес за участю населення. Після всебічного розгляду й офіційного обговорення національний план реалізації ЦСР затверджується парламентом. І, нарешті, парламенти мають звертатися до урядів із запитом про отримання регулярних звітів про перебіг виконання національного плану⁸.

Участь парламентів у глобальному моніторингу перебігу виконання

На національні уряди покладається керівна роль у справі досягнення ЦСР. Але цей процес також підтримується на міжнародному рівні шляхом обміну інформацією та використання механізмів моніторингу. Одним із найважливіших елементів такої підтримки є Політичний форум Організації Об'єднаних Націй високого рівня. Щороку в липні очільники держав і урядів під час форуму критично оцінюють перебіг виконання заходів із досягнення ЦСР і коригують глобальні зусилля. Щороку кілька країн проходять процедуру добровільного національного огляду. Огляди мають бути відкритими для участі всіх заінтересованих сторін, зокрема парламентів. Для полегшення участі представників парламентів щороку на першій Асамблеї МПС організовується спеціальна сесія Комітету МПС у справах Організації Об'єднаних Націй.

Усі основні парламентські функції — законотворчість, складання бюджету, контроль і представлення інтересів електорату — відіграють важливу роль у справі досягнення ЦСР.

- **Законотворчість.** Для досягнення ЦСР дуже важливо створити сприятливі умови, що орієнтовані на інтереси незаможних верств населення, враховують гендерний чинник і ґрунтуються на повазі до прав людини. Забезпечення національної відповідальності за здійснення ЦСР також вимагає створення законодавчої бази, яка передбачає підзвітність державних органів, ухвалення рішень із залученням усіх заінтересованих сторін та інклюзивність. Для цього парламентарії повинні аналізувати пропозиції урядом законопроекти на відповідність принципам прав людини і забезпечення сприяння реалізації як національного плану з досягнення ЦСР, так і ширшого за змістом Порядку денного до 2030 року.

⁸ Роль парламентів у складанні національних звітів про перебіг виконання окремо згадується в пункті 79 Порядку денного до 2030 року, де наголошено: «Ми також закликаємо держави-члени регулярно проводити всеосяжні огляди досягнутого прогресу на національному і субнаціональному рівнях, де керівниками та рушійми виступатимуть самі країни. ... Національні парламенти, а також інші установи можуть підтримати ці процеси».

- **Складання бюджету.** Для успішного здійснення ЦСР і досягнення високих результатів необхідно максимально використовувати всі доступні внутрішні ресурси. У процесі затвердження бюджету парламенти мають перевірити, як розподіляються державні кошти на визначені ними національні ЦСР, і переконатися, крім усього іншого, що найбільш уразливим і маргіналізованим верствам населення виділено достатню фінансову підтримку. Обговорюючи дохідні статті, парламенти повинні упевнитися, що фіскальна й інша обумовлена в бюджеті економічна політика відповідає національному плану щодо ЦСР. Важливу роль також відіграє парламентський контроль за бюджетними видатками. На цьому етапі парламенти можуть проаналізувати ефективність державних видатків на досягнення ЦСР.
- **Контроль.** Моніторинг результатів є вкрай важливим елементом реалізації ЦСР. Парламенти мають переконатися, що заплановані заходи впроваджуються й можуть коригуватися відповідно до отриманих достовірних даних і реакції населення. Механізми парламентського контролю, (наприклад «Година уряду», під час якої уряд отримує запитання й бере участь у слуханнях у парламентських комітетах) можуть бути дуже ефективними методами виявлення перешкод або оцінювання прогресу. Парламентським комітетам слід надати повноваження для надсилання запитів офіційним представникам уряду з метою отримання інформації про вплив політик і програм уряду. Крім того, комітети повинні мати можливість скликати громадські слухання, щоб громадяни могли висловити свою думку з питання реалізації ЦСР. Через робочу групу з реалізації ЦСР або аналогічний орган за участю парламентаріїв зібрана інформація може передаватися до підрозділів уряду, що відповідають за планування й здійснення заходів.
- **Представлення інтересів.** Для підтримки належного рівня національної відповідальності за досягнення ЦСР до визначення політик і пріоритетів необхідно залучати всіх громадян і заінтересовані сторони. Як обрані представники свого народу парламентарії зобов'язані підтримувати зв'язок з електоратом протягом всього строку своїх повноважень, а не тільки в період виборів. Спілкуючись із народом безпосередньо, парламентарії можуть виявити прогалини й слабкі сторони в системі реалізації ЦСР, які могли проігнорувати під час укладання загальних урядових доповідей або національної статистики. Парламентарії мають розуміти ширші проблеми своїх виборців, які можна виявити в процесі спілкування з представниками громадянського суспільства, наукових кіл, приватного сектора та інших верств населення.

Оцінка готовності парламенту: з чого почати?

За визначенням, проведення самооцінки має бути добровільним. Найкращі результати самооцінки дає тоді, коли парламент — і особливо його найвище керівництво — розглядає її як спосіб зміцнити позиції інституції загалом. За результати самооцінки, на відміну від оцінки силами залучених експертів, відповідає сам парламент. Самооцінка не використовується і не має використовуватися як інструмент ранжування парламентів. Навпаки, отримані результати покликані допомогти підвищити ефективність виконання парламентом його ключових функцій, зокрема законотворчості, представництва інтересів і контролю. Метою самооцінки є досягнення спільного розуміння поточної ситуації, а також визначення пріоритетів для майбутніх дій і рекомендацій для подальшого просування вперед.

Коли слід проводити самооцінку з ЦСР?

ЦСР набрали чинності з 1 січня 2016 року, і процес їх реалізації вже розпочато. Тому варто оцінити інституційні процеси й можливості для забезпечення якнайшвидшого досягнення ЦСР. Це допоможе упевнитися, що парламенти докладають всіх зусиль до реалізації ЦСР.

Реалізацію Порядку денного до 2030 року та програми ЦСР необхідно забезпечити в досить стислі терміни — за 15 років. Регулярна самооцінка можливостей і потреб дасть парламентаріям змогу переконатися, що парламенти достатньо активно й регулярно залучені до реалізації ЦСР. Початкова самооцінка, проведена в найкоротші можливі строки, дасть можливість визначити базові показники. Надалі самооцінку можна проводити кожні три–п'ять років. Основну увагу при цьому можна приділяти оцінюванню досягнутих результатів і визначенню майбутніх завдань, а також виявленню передових методів роботи і систематизації накопиченого досвіду.

Хто бере участь у самооцінці?

До участі в самооцінці залучаються найрізноманітніші суб'єкти, на яких і покладається завдання з визначення ступеня готовності і оцінювання можливостей. Основними заінтересованими сторонами та оцінювачами є самі парламентарії.

Досвід показує, що найбільшу користь самооцінка приносить тоді, коли її проводить робоча група під керівництвом спікера, голови комітету чи іншого високопоставленого парламентського органу.

Призначення високопоставленого парламентарія керівником процесу і залучення широкого кола парламентаріїв підвищують ймовірність того, що результати самооцінки будуть прийняті всім парламентом.

Самооцінка — це не лише контрольний перелік, у якому потрібно зазначити відповідні пункти. Він спеціально призначений для опитування парламентаріїв із різними поглядами і компетенціями: так, аналізуючи ситуацію з різних точок зору, могли зможуть спільно оцінити готовність інституції до реалізації ЦСР. Змішана робоча група підвищує ступінь легітимності процесу самооцінки на рівні всього органу. В ідеалі робоча група має відображати різноманіття в національному парламенті й країні в цілому. До її складу слід залучити парламентаріїв обох статей, що представляють як правлячу більшість, так і опозицію, а також членів недостатньо представлених груп, зокрема молодих парламентаріїв, представників меншин та вихідців з усіх географічних регіонів. Якщо в робочій групі представлено всю широту наявних у парламенті поглядів, зокрема й позицію його адміністративного персоналу, то вона зможе ефективно проаналізувати внутрішні процеси й оцінити готовність, а це саме й потрібно для отримання конструктивних результатів.

Крім того, парламенти можуть вважати за доцільне запросити до участі в самооцінці інші зацікавлені сторони, наприклад представників громадянського суспільства і жіночих об'єднань, молоді, профспілок, наукових кіл або ЗМІ. Цілком можливо, що кожен учасник представить робочій групі свою частину інформації та отримані від виборців коментарі, завдяки чому міститиме більше вагомої й корисної інформації. Кожен парламент самостійно вирішує, чи слід залучати сторонніх учасників і як із ними взаємодіяти.

Як організувати самооцінку?

ЦСР стосуються широкого спектра питань розвитку і передбачають комплексну систему методів реалізації. Тому перед початком будь-якої самооцінки рекомендовано проведення інформаційного семінару на тему ЦСР, під час якого парламентарії ознайомлюються з ключовими положеннями Порядку денного до 2030 року, 17 ЦСР і супутніми програмами. В ідеалі семінар організовується спільно з урядом (наприклад, за участю національного осередку з ЦСР або робочої групи, якщо вони існують). Спільне навчання допоможе парламентаріям налагодити контакт із іншими учасниками, зокрема представниками уряду, з якими вони працюватимуть на наступних етапах реалізації ЦСР. Інформаційний семінар з ЦСР можна також використати для запуску процесу самооцінки. На ньому парламентарії зможуть ознайомитися з процесом і започаткувати критичне оцінювання, вкрай важливе для успішної самооцінки. Крім того, семінар послужить чудовою нагодою окреслити коло парламентаріїв, зацікавлених взяти участь в організації чи проведенні самооцінки.

У країнах із двопалатним парламентом самооцінку можуть проводити обидві палати — окремо або разом. Обраний варіант залежатиме від рівня кооперації та співпраці між двома палатами, а також обсягу колективно використуваних ресурсів. Об'єднана самооцінка дасть двопалатному парламенту змогу визначити загальні стратегії й додаткові заходи. При цьому слід враховувати, що в деяких державах одна або обидві палати можуть формуватися не за партійним принципом (йдеться про ті випадки, коли в парламенті засідають традиційні лідери або призначені старійшини). Тому для забезпечення всеосяжного представлення позицій різних спільнот можуть знадобитися різні підходи.

Підготовка до проведення парламентської самооцінки

Підтримка з боку керівництва

Чи підтримав проведення самооцінки головуючий та / або група парламентського керівництва?

Хто ініціює та організовує проведення самооцінки?

Чи існує міжпартійна керівна група, яка може забезпечити стратегічне управління?

Організація/логістика

Якщо парламент безпартійний, чи є в ньому керівна група, яка представляє інтереси всіх сторін і може забезпечити стратегічне управління?

Чи є в секретаріаті служба, яка може організувати логістику?

Чи достатньо ресурсів для проведення самооцінки?

Якими є завдання самооцінки?

Завдання

Як зробити так, щоб усі парламентарії та інші учасники усвідомили її користь і зрозуміли поставлені завдання?

Хто бере участь у самооцінці?

Участь

Як обиратимуться парламентарії, яких запрошують до участі? Чи будуть запрошені всі зацікавлені парламентарії чи лише невелика репрезентативна група?

Чи братимуть участь непарламентарії — як активні учасники чи як непрофільні фахівці?

Як добиратимуть таких учасників?

Координатори	<p>Як здійснюватиметься координація самооцінки? Чи буде визначений єдиний координатор для всього процесу?</p>
	<p>Як визначатиметься й узгоджуватиметься кандидатура координатора? Якої підтримки він потребуватиме?</p> <p>Чи потрібне фінансування для координатора або чи є можливість визначити партнерську організацію, яка зможе надати належного координатора?</p>
Джерела даних	<p>Які наявні дані можна використати під час самооцінки?</p>
	<p>Чи наявні урядові доповіді, які можна використовувати?</p>
	<p>Чи наявні парламентські доповіді, зокрема документи галузевих комітетів?</p>
Результати оцінки	<p>Чи наявні відповідні доповіді міжнародних або регіональних органів (зокрема документи договірних органів з прав людини)?</p>
	<p>Хто відповідатиме за збирання і впорядкування інформації, яку використовуватимуть парламентарії?</p>
	<p>Яких результатів очікують від самооцінки?</p>
Результати оцінки	<p>Доповідь? План дій для парламенту? Обидва документи? Нова / посилена мережа заінтересованих сторін, зосереджених на реалізації ЦСР (наприклад, парламентарії, НУО, незалежні установи)?</p>
	<p>Визначення головних заінтересованих сторін? Налагодження партнерських зв'язків?</p>
	<p>Хто відповідатиме за оформлення цих результатів (наприклад, секретаріат парламенту, комітети)?</p>
Подальші дії	<p>Виконання яких дій очікується на наступному етапі? У які терміни?</p>
	<p>Хто відповідатиме за виконання подальших дій?</p> <p>Як здійснюватиметься моніторинг виконання подальших дій?</p>

Запитання для самооцінки

Процес самооцінки має починатися з відповідей на перелік запитань, які можна використовувати для періодичного аналізу різних проблем, що потребують обговорення. Пошук відповідей на запитання зазвичай допомагає парламентаріям ефективніше оцінювати готовність і визначати власні пріоритети для подальших дій. Однак немає єдиного правильного рішення або єдиного переліку запитань, які пасували б усім національним контекстам.

Тому запропонований нижче перелік є орієнтовним. Наведені в ньому питання сформульовані на основі результатів уже проведених парламентами самооцінок. Питання з Частини А в основному спрямовані на отримання фактичної інформації і закладають підґрунтя для дискусії, яка, своєю чергою, вибудовується навколо питань з Частини В, що є більш суб'єктивними і допоможуть учасникам визначити пріоритети для майбутніх дій.

За бажання парламенти можуть адаптувати деякі з наведених нижче питань відповідно до свого національного контексту. Немає необхідності обговорювати всі запропоновані запитання, крім того, парламенти можуть додати до переліку свої пункти.

Запитання 1: Покращення розуміння ЦСР у парламенті

Кожному парламенту пропонується розглянути питання організації інформаційних семінарів та заходів з нарощування потенціалу. Вони сприятимуть формуванню в усіх парламентаріїв єдиного базового розуміння Порядку денного до 2030 року, ЦСР і відповідних завдань. Як свідчить досвід парламентів, у довгостроковій перспективі корисно налагоджувати партнерські зв'язки з міністерствами та експертними організаціями (наприклад, організаціями громадянського суспільства, міжнародними партнерами з розвитку або науковими колами). Такі зв'язки дадуть парламентаріям змогу отримувати технічні консультації, забезпечать доступ до різноманітних джерел інформації і можливості навчання.

Частина А: визначення вихідного рівня

- Чи включено інформацію про ЦСР до довідкових матеріалів і посадових інструкцій для нових парламентаріїв після завершення виборів?
- Чи отримують парламентарії актуалізовану інформацію про національні та міжнародні проблеми, пов'язані з реалізацією ЦСР? Як часто здійснюється така актуалізація?

- Чи брали парламентарії участь у міжнародних і регіональних заходах, присвячених ЦСР і спрямованих на покращення розуміння?

Протягом останніх 12 місяців:

- Чи брали парламентарії участь у будь-якому навчанні з питань ЦСР? Якщо так, скільки сесій було проведено і скільки парламентаріїв (чоловіків і жінок) взяли в них участь?
- Чи було організовано навчання або заходи з підвищення обізнаності для службовців парламенту? Якщо так, скільки сесій і скільки службовців (чоловіків і жінок) взяли в них участь? Які підрозділи вони представляли?

Частина В: оцінка результатів докладених зусиль

- **Чи є у парламентаріїв доступ до інформації щодо реалізації ЦСР, зібраної на національному та міжнародному рівнях?**
  - Наскільки ефективно працює парламентська бібліотека в царині надання парламентаріям інформаційно-аналітичних документів з питань ЦСР?
  - Чи готові парламентарії отримувати інформаційні довідки, підготовлені організаціями громадянського суспільства, науково-дослідницькими центрами, науковими установами, партнерами з розвитку та іншими експертами у царині ЦСР?
  - Чи підтримує парламент зв'язок із національним координатором зі сталого розвитку (наприклад, національною радою зі сталого розвитку) або з будь-яким іншим державним органом, який міг би надати парламентаріям інформаційні довідки або провести для них навчання з питань ЦСР?
- **Чи існують будь-які механізми або структури, що дають парламентаріям змогу обговорити пов'язані з ЦСР питання (наприклад, парламентська робоча група, нарада або цільова група з ЦСР)? Наскільки ефективно вони працюють?**
- **Чи проводилася оцінка сильних і слабких сторін докладених раніше зусиль із реалізації ЦСР (або загальних програм зі скорочення бідності)? Чи можуть парламенти використовувати результати таких оцінок для визначення передових методів роботи й систематизації накопиченого досвіду?**
  - Чи проводився аналіз роботи механізмів парламенту, використовуваних для реалізації ЦСР, та їх ефективності?

Запитання 2: Перенесення ЦСР з глобального на місцевий рівень

Порядок денний до 2030 року та ЦСР формувалися як глобальна рамкова програма. Але в процесі втілення їх потрібно адаптувати до національних пріоритетів і базувати на національних планах і зусиллях. Не всі ЦСР будуть однаково важливими для кожної держави чи регіону держави. Кожній ЦСР відповідають 8–10 завдань.

У завданнях докладніше окреслено ключові проблеми, які необхідно розв'язати на національному рівні для досягнення цієї Цілі. Як і у випадку цілей, у кожній державі може варіюватися й пріоритетність виконання тих чи інших завдань. Для адаптації ЦСР до національного контексту державні установи, відповідальні за планування, мають переглянути й скоригувати чинні національні та галузеві плани розвитку.

Крім того, державам, можливо, потрібно буде розробити нові плани з реалізації ЦСР. До участі в розробці слід залучати парламентаріїв, які муситимуть, крім усього іншого, озвучити відомі їм пріоритети свого електорату.

Частина А: визначення вихідного рівня

- **Чи існує національний план із реалізації ЦСР?**
Якщо так, чи був цей план узгоджений із наявними галузевими планами (клімат, освіта, охорона здоров'я тощо)?
- **Чи проходив національний план процедуру формального схвалення парламентом?**
- **Чи були організовані в парламенті (на пленарному засіданні або в профільних галузевих комітетах) дебати з питань досягнення ЦСР у державі для обговорення національних пріоритетів?**

З боку уряду протягом останніх 12 місяців:

- Чи надходили до парламенту доповіді про реалізацію ЦСР?
- Чи надходили до парламенту міністерські заяви про реалізацію ЦСР?
- Чи надходили дані щодо прогресу у виконанні завдань і досягненні показників ЦСР? Чи сегментовано дані за статтю, віком, географічним розташуванням та іншими необхідними характеристиками?

Частина В: оцінка результатів докладених зусиль

- **Якою мірою парламент брав участь у підготовці національного плану з ЦСР?**
  - Якщо національний план з ЦСР відсутній, чи здійснюється зараз або чи запланована на майбутнє робота з розробки плану з ЦСР або галузевого плану, до якої має долучитися парламент?
  - Якої підтримки або інформації потребують парламентарії для забезпечення своєї ефективної участі в такій роботі з розробки плану?

- **Наскільки ефективною є співпраця парламенту й уряду в питаннях ЦСР?**
  - Чи наявна в уряді структура (міністерство, цільова група, робоча група, підрозділ тощо), на яку покладено функцію координації або планування реалізації ЦСР і з якою взаємодіє парламент?
  - Якою мірою уряд прагне залучити парламент до процесу реалізації ЦСР?
  - Чи були прецеденти залучення парламенту до роботи цільових груп уряду з питань сталого розвитку, які можуть слугувати для парламенту джерелом корисного досвіду?

Запитання 3: Всеосяжне врахування ЦСР у парламентських механізмах

ЦСР — це міжгалузева всеосяжна рамкова програма у сфері сталого розвитку. Порядок денний до 2030 року, виконанню якого слугують ЦСР, вимагатиме від парламентаріїв впровадження заходів для вирішення низки стратегічних питань із найрізноманітніших галузей і подолання вузькості інституційного мислення.

Така вузькість часто притаманна уряду, і парламент, здійснюючи контроль за його діяльністю, часом також підпадає під її вплив. Іноді замість того, щоб забезпечити всебічне врахування ЦСР і контроль за їх досягненням у межах всіх парламентських процесів і механізмів, функції з контролю за реалізацією ЦСР — і вся повнота відповідальності — покладаються на окремі парламентські комітети.

У такому разі корисно системно переглянути всі наявні парламентські механізми. Це дасть парламентаріям змогу визначити, чи сприяють наявні механізми реалізації ЦСР і контролю за нею, а потім розглянути доцільність впровадження нових процесів і механізмів⁹.

Частина А: визначення вихідного рівня

- **Чи проходив Порядок денний до 2030 року процедуру формального схвалення парламентом (можливо, у формі пропозиції чи резолюції)?¹⁰**
- **Чи має парламент організаційний план, в якому достатньою мірою розкрито його пріоритети щодо підтримки й моніторингу реалізації ЦСР?**
- **Наскільки чітко парламент розподілив відповідальність за досягнення ЦСР між своїми органами?**
  - Чи поклав парламент відповідальність за координацію роботи з ЦСР на чинний парламентський орган чи структуру? Якщо так, то на який?
  - Чи включено ЦСР до офіційного предмету відання одного або кількох комітетів? Якщо так, то яких?
  - Чи створив парламент окремий комітет, відповідальний за реалізацію ЦСР?

⁹ Прикладами таких механізмів можуть бути: створення (під-)комітету з ЦСР, забезпечення всебічного врахування ЦСР у роботі всіх комітетів, створення робочої групи в складі голів усіх комітетів для забезпечення всебічного врахування всіх пов'язаних із ЦСР питань у комітетах та під час їх взаємодії, створення більш неформального механізму для забезпечення регулярного обміну інформацією щодо реалізації ЦСР між комітетами та проведення комітетами слухань із залученням експертів.

¹⁰ Проект резолюції, ухвалений Виконавчим комітетом МПС на 133-й Асамблеї МПС, наведено за посиланням: http://www.ipu.org/un-e/model_SDG.pdf

- Чи існують неофіційні міжпартійні механізми, що опікуються питаннями ЦСР (наприклад, наради, групи інтересів)?

Протягом останніх 12 місяців:

- Скільки пленарних завдань з питань ЦСР провів парламент?
- Які комітети обговорювали ЦСР?
- Скільки доповідей з питань ЦСР опублікували комітети?

Частина В: оцінка результатів докладених зусиль

- **Чи обговорювали парламентські комітети обох палат способи ефективної участі в процесі реалізації ЦСР?¹¹**
  - Чи кожен парламентський комітет провів обговорення ЦСР у межах своєї компетенції?¹²
  - Чи всі парламентські комітети визначили для себе цілі й завдання, над якими працюватимуть, і відповідні методи? Якщо так, то що необхідно буде зробити, щоб цей (ці) комітет(и) повноцінно виконували свої функції з контролю за досягненням ЦСР?
  - Чи обговорили різні комітети обох палат можливість і методи спільної роботи з контролю за досягненням ЦСР?
  - Чи є у комітетів робочий план, у якому відображено заходи в межах ЦСР?
- **Наскільки ефективно парламентські комітети взаємодіють із урядом у площині реалізації ЦСР?**
  - Чи звертаються парламентські комітети до профільного міністра (міністрів) із запитом щодо присутності на засіданнях комітету й надання актуалізованої інформації про перебіг втілення національної стратегії або плану з досягнення ЦСР?
  - Чи можуть парламентські комітети виступити з ініціативою щодо проведення розслідувань для визначення прогресу в досягненні Цілей?

11 У межах подібних обговорень слід порушити питання доцільності контролю з боку парламентських комітетів за виконанням будь-яких національних планів розвитку і відповідних галузевих планів, а також вибору способу реалізації такого контролю.

12 Наприклад, у багатьох парламентах є комітет із соціального забезпечення, якому можуть передаватися функції контролю за реалізацією ЦСР, пов'язаних із охороною здоров'я, освітою і скороченням масштабів бідності, а комітету з питань права та правосуддя може бути доручено контроль за процесом реалізації ЦСР 16, що стосується миру та доступу до правосуддя, заснованих на широкій участі інституцій.

- **Наскільки ефективно парламентські комітети взаємодіють із організаціями громадянського суспільства, науковими колами, міжнародними партнерами з розвитку та іншими основними заінтересованими сторонами задля сприяння реалізації ЦСР?**
  - Чи запрошують парламентські комітети ці групи до участі в громадських слуханнях та / або чи надають фактичну інформацію про їхню участь у реалізації ЦСР?
  - Чи залучають парламентські комітети та / або їх службовці такі групи до підготовки інформаційних та / або технічних довідок з питань ЦСР для комітетів?

- **Якою мірою в парламенті забезпечується всебічне врахування ЦСР? Що необхідно (за потреби) змінити в структурах парламенту або методах роботи для підвищення ефективності його роботи з реалізації ЦСР?**

- **Чи достатньо в секретаріаті парламенту кадрових та інших ресурсів для забезпечення роботи парламентаріїв і комітетів, пов'язаної із досягненням ЦСР?**

Запитання 4: Ухвалення законів, що сприяють реалізації ЦСР

Парламент відіграє ключову роль у сприянні реалізації ЦСР, створюючи законодавчу базу, яка дає змогу досягти цілей. Таке законодавство має бути орієнтоване на інтереси незаможних верств населення, враховувати гендерний чинник і ґрунтуватися на повазі до прав людини. Вкрай важливо, щоб парламент оцінював усі законопроекти з точки зору їх відповідності принципам поваги до прав людини та сталого розвитку. У цьому випадку в законодавчого органу буде можливість визначити, сприятиме закон у запропонованій редакції ефективнішій реалізації ЦСР чи для цього доведеться внести в нього певні зміни. При цьому парламент має за власною ініціативою залучати до участі в законотворчому процесі громадськість. Така участь може реалізовуватися у форматі громадських слухань законопроектів і залучення представників громадянського суспільства й населення для отримання зауважень.

Частина А: визначення вихідного рівня

- **Чи проведено аналіз з метою визначення реформ законодавства, необхідних для сприяння реалізації ЦСР?**
  - Чи супроводжується законопроект запискою з оцінкою впливу його ухвалення на реалізацію ЦСР?
  - Чи супроводжуються винесені на обговорення законопроекти пояснювальною запискою з описом впливу запропонованого закону на відповідну ЦСР? Чи зазначає представник міністерства під час подання законопроекту, чи сприятиме (і якщо так, то як) запропонований закон досягненню ЦСР?

Протягом останніх 12 місяців:

- Скільки законів містили спеціальне посилання на ЦСР?
- Скільки запропонованих поправок до законів містили спеціальне посилання на ЦСР? Скільки таких поправок було ухвалено?

Частина В: оцінка результатів докладених зусиль

- **Наскільки ефективно комітети аналізують законопроекти в рамках відкритих обговорень із залученням усіх заінтересованих сторін, щоб переконатися, що закони сприяють реалізації ЦСР?**
  - Чи залучають парламентські комітети громадськість для отримання інформації щодо реальних проблем із реалізацією ЦСР на практиці?
  - Чи приймають парламентські комітети звернення від зовнішніх експертів з питань реалізації ЦСР (зокрема коментарі щодо позитивного й негативного досвіду)?

- **У якому обсягу комітети або аналогічні органи можуть проводити «оцінку впливу»¹³ законопроектів на реалізацію ЦСР?**
  - Чи існує процес оцінки гендерного впливу запропонованих законопроектів?
  - Чи існує процес оцінки впливу запропонованих законів на права людини і забезпечення їх відповідності як ратифікованим конвенціям у сфері прав людини, так і рекомендаціям, сформульованим правозахисними механізмами Організації Об'єднаних Націй?

- **Наскільки ефективно забезпечується поточна робота парламенту?**
  - Чи може наявний штат співробітників ефективно відповідати на запити парламентаріїв і комітетів щодо аналізу законодавства та аналізу впливу на ЦСР і надавати інше необхідне забезпечення?
  - Які інструменти або дані потрібні парламенту для ефективнішого врахування питань ЦСР в законотворчому процесі?

---

13 За допомогою інструмента оцінки соціоекономічного впливу парламент може оцінити соціальний, культурний, гендерний, екологічний або економічний ефект від запропонованого законопроекту, а також його вплив на права людини і скорочення масштабів бідності. Інструмент зазвичай використовується службовцями секретаріату парламенту, які також готують і передають парламентаріям для розгляду інформаційну довідку з результатами оцінювання.

Запитання 5: Фінансування ЦСР

Парламенти ухвалюють державні бюджети й здійснюють контроль за витратами для забезпечення належного та ефективного використання державних коштів. Виконуючи цю функцію, парламенти можуть використовувати свої повноваження щодо законотворчості й контролю для зосередження уваги уряду на складанні бюджету, який орієнтований на інтереси незаможних верств населення, враховує гендерний чинник, ґрунтується на повазі до прав людини і сприяє реалізації ЦСР.

Частина А: визначення вихідного рівня

- Чи було в останньому проєкті бюджету окреслено, як у ньому враховані ЦСР? Чи звертався парламент до уряду з проханням внести цю інформацію?
- Чи передбачається в бюджеті виділення спеціальних коштів на реалізацію ЦСР? Якщо так, який відсоток від загальної суми бюджету виділяється і на які цілі?
- Чи є держава одержувачем або донором міжнародного фінансування з метою розвитку для сприяння реалізації ЦСР?
- Чи передбачено регламентами роботи бюджетного і фінансового комітетів, що контроль за реалізацією ЦСР є частиною їхньої наглядової діяльності?
- Чи існує в секретаріаті парламенту бюджетна служба або підрозділ, який володіє достатніми ресурсами для надання парламентським комітетам сприяння в оцінюванні запропонованих і поточних бюджетних видатків на їх відповідність ЦСР?

Протягом останніх 12 місяців:

- Скільки доповідей про ЦСР надіслав парламенту найвищий ревізійний орган або інша аналогічна установа?
- Скільки підготовлених профільними комітетами доповідей містили спеціальну вказівку про виділення коштів на потреби реалізації ЦСР або аналогічні видатки?

Частина В: оцінка результатів докладених зусиль

- Наскільки докладно під час обговорення та ухвалення бюджету в парламенті розглядаються питання ЦСР?
  - Чи наділений парламент достатніми повноваженнями, щоб рекомендувати уряду внести зміни до бюджету або змінити його самостійно з огляду на зроблені висновки?

- **Наскільки ефективно парламент може перевіряти видатки з бюджету і оцінювати, як вони сприяли реалізації ЦСР?**
  - Якщо в бюджеті виділено недостатньо коштів для сприяння реалізації ЦСР, чи є у парламенту або його комітетів повноваження самостійно вжити коригувальних заходів або вимагати від уряду впровадження заходів для виправлення ситуації?

- **Наскільки ефективно парламент здійснює контроль за використанням міжнародного фінансування з метою розвитку для сприяння реалізації ЦСР?**
  - Чи належним чином міжнародна допомога, отримана як з державних, так і з приватних джерел (НУО, фондів тощо), обліковується в державному бюджеті? Як здійснюється контроль за використанням цих коштів?
  - Чи існує національний план співпраці у сфері розвитку (який часто може іменуватися «стратегія з питань допомоги»)? Чи доповідає уряд парламенту про перебіг виконання плану?
  - Чи мають міжнародні позики або угоди з міжнародними партнерами з розвитку схвалюватися парламентом або виноситися на розгляд однієї з палат?

- **Чи є у бюджетної служби або секретаріату парламенту можливості для проведення гендерного аудиту бюджету або його аналізу з точки зору поваги до прав людини?**
  - Якщо ні, яка додаткова підтримка потрібна для забезпечення підготовки таких аудитів або аналізів?
  - Чи існують організації громадянського суспільства, спільно з якими парламент може готувати такі аудити або аналізи?

Запитання 6: Моніторинг реалізації ЦСР

Суворий моніторинг ЦСР має здійснюватися як на державному, так і на міжнародному рівні. Періодичні доповіді, що подаються на міжнародному рівні, слугують для відстеження та порівняння перебігу реалізації ЦСР у різних країнах. На національному рівні об'єктом моніторингу є звітність органів з питань реалізації пов'язаних із програмою ЦСР національних політик і програм. У зв'язку з прийняттям у програмі ЦСР підходу, орієнтованого на права людини, особлива увага приділяється якісним результатам і проблемам розподілу ресурсів. Тому питання моніторингу, пов'язані з цими новими заходами, мають вирішуватися в пріоритетному порядку. Особливе значення має збір і аналіз даних. З цією метою держава повинна забезпечити виділення на національному рівні достатніх ресурсів для збору і сегментування даних, зокрема за статтю, віком, станом здоров'я та належністю до меншин.

Частина А: визначення вихідного рівня

- Чи підготувала держава національну доповідь про перебіг реалізації ЦСР?
- Чи брала держава участь у роботі механізмів огляду Політичного форуму високого рівня (HLPF) та чи отримала вона рекомендації міжнародної спільноти щодо подальших дій із реалізації ЦСР?

Протягом останніх 12 місяців:

- Скільки засідань комітету було присвячено ЦСР?
- Скільки парламентських запитів містили спеціальне посилення на ЦСР?
- Скільки проведених розслідувань було пов'язано з ЦСР?

Частина В: оцінка результатів докладених зусиль

- Наскільки активно парламент бере участь в огляді й обговоренні доповідей про перебіг реалізації ЦСР, інших відповідних документів, що готуються урядом, та / або національних планів сталого розвитку, а також у виконанні заходів із реалізації ЦСР?
  - Чи брав парламент участь у підготовці будь-яких доповідей про перебіг виконання?
  - Чи передавалися ці доповіді парламентському комітету для подальшого обговорення?
  - Як рекомендації парламенту щодо сталого розвитку та / або питань, які стосуються ЦСР, враховуються в процесі здійснення урядової політики?

- **Якою мірою парламент може забезпечити виконання рекомендацій, пов'язаних із реалізацією ЦСР і отриманих від міжнародних органів, зокрема від Політичного форуму високого рівня?**¹⁴
  - Чи включаються доповіді про механізми моніторингу до порядку денного пленарних засідань парламенту та чи проводиться обговорення?
  - Чи передаються ці доповіді парламентському комітету (наприклад, комітету закордонних справ або іншому галузевому комітету) для докладнішого розгляду?
  - Якщо міжнародні органи надають уряду рекомендації щодо реалізації ЦСР, чи включаються вони до порядку денного парламенту для аналізу, обговорення та / або вжиття заходів?
- **У яких випадках парламент може ініціювати та проводити власне розслідування щодо пов'язаних зі реалізацією ЦСР питань?**
  - Чи використовуються повноваження щодо ініціювання розслідування на практиці — для дослідження питань, пов'язаних зі реалізацією урядом програм або політик у сфері ЦСР?
  - Чи під час таких парламентських розслідувань провадиться відкрита взаємодія з громадськістю або зовнішніми експертами для отримання їхніх відгуків з приводу реальних, практичних проблем із реалізацією ЦСР?
  - Чи складаються офіційні звіти після завершення таких розслідувань? Якщо так, чи існують вимоги щодо їх опублікування? Чи справді ці звіти є у вільному доступі (наприклад, у бібліотеці або на офіційному вебсайті парламенту)?
  - Якою мірою парламент має можливість здійснювати тиск на уряд та / або координаторів з ЦСР для врахування рекомендацій, сформульованих за результатами таких розслідувань?
- **Наскільки ефективно парламент здійснює моніторинг політики уряду в сфері розвитку, незалежно від того, є держава «донором» чи «одержувачем» зовнішньої допомоги з метою розвитку?**
  - Чи надаються парламенту для розгляду на пленарному засіданні або засіданні комітету річні звіти про виділення або отримання зовнішньої допомоги з метою розвитку?

14 Уряди будуть зобов'язані надавати регулярні доповіді Політичному форуму високого рівня ЕКОСОП Організації Об'єднаних Націй, який відповідає за загальний контроль за реалізацією ЦСР. Див.: <https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf>

- **Наскільки ефективно парламент здійснює моніторинг взаємодії уряду з міжнародними партнерами з розвитку (наприклад, із двосторонніми донорами, регіональними органами чи багатосторонніми організаціями)?**
  - Чи зобов'язаний уряд надавати парламенту інформацію про програми, проекти та заходи, що реалізуються за підтримки міжнародних партнерів з розвитку?
  - Чи запрошують міжнародних партнерів з розвитку для інформування парламенту або його комітетів з питань, пов'язаних із ЦСР?

Запитання 7: Залучення широкої громадськості

ЦСР орієнтовані на потреби населення, а отже, представники всіх соціальних верств повинні мати можливість висловити свою думку в межах правових і політичних процесів, які їх стосуються. Це також означає, що вони повинні мати можливість вимагати від осіб, відповідальних за прийняття рішень, як в уряді, так і в парламенті, схвалення коригувальних заходів. Завдяки бурхливому розвитку інформаційних технологій з'явилися нові способи участі населення в процесах складання планів, визначення розмірів бюджетних асигнувань, здійснення і моніторингу заходів у сфері розвитку. Водночас у парламентських процесах досі не до кінця розкрито весь наявний потенціал традиційних методів урахування громадської думки. Важливо, щоб парламент за власною ініціативою налагоджував роботу з громадськістю, як з метою з'ясування пріоритетів у царині ЦСР, так і для оцінювання реалізації ЦСР на місцях.

Частина А: визначення вихідного рівня

- Чи впроваджується загальнонаціональна громадська кампанія, присвячена ЦСР? Чи бере в ній участь парламент?
- Чи регулярно парламент проводить консультації з громадськістю щодо ЦСР? Чи є у парламенту онлайн-платформа з відкритим доступом для забезпечення спілкування з громадськістю з питань ЦСР?

Протягом останніх 12 місяців:

- Скільки загальнодоступних заходів, присвячених ЦСР, було організовано в парламенті або парламентом?
- На скількох агітаційних зустрічах або зустрічах із електоратом особлива увага приділялася ЦСР?

Частина В: оцінка результатів докладених зусиль

- Наскільки ефективно парламент інформує населення про свою роботу зі сприяння реалізації ЦСР?
  - Чи є у парламенту комунікаційна стратегія, що включає заходи з інформування населення з питань, пов'язаних із ЦСР?
  - Чи дає навігація на офіційному вебсайті парламенту змогу легко визначити, які напрями діяльності законодавчого органу пов'язані з ЦСР?
  - Чи використовує парламент соціальні мережі для висвітлення своєї роботи у царині ЦСР?

- **Чи часто представники парламенту зустрічаються з громадянами, організаціями громадянського суспільства і представниками наукових кіл для обговорення ЦСР або пов'язаних із розвитком питань?**
  - Якщо парламентарії вирішать зустрітися з громадськістю для обговорення пов'язаних із ЦСР питань, яке сприяння має надати секретаріат парламенту для організації такої зустрічі?
  - Чи може такий підхід систематично застосовуватися в усій системі парламенту? Якщо так, то яким чином?
  - Чи вживаються спеціальні заходи для роботи з представниками молодого покоління?

- **Наскільки часто парламентські комітети проводять зустрічі з місцевим населенням для контролю за реалізацією ЦСР і оцінювання впливу пов'язаних із ЦСР програм на життя в регіонах і місцевих громадах?**
  - Чи володіють парламентські комітети достатніми повноваженнями та / або ресурсами для проведення зустрічей із місцевим населенням?
  - Якщо (коли) парламентські комітети проводять зустрічі з місцевим населенням, чи вживаються спеціальні заходи для організації зустрічей із представниками маргіналізованих або вразливих спільнот (наприклад, із жінками, молоддю, малозабезпеченими людьми)?

Запитання 8: Урахування інтересів найбільш вразливих груп під час реалізації ЦСР

До Порядку денного до 2030 року спеціально включено положення про те, що «ніхто не буде залишений осторонь». Безпосередньо на боротьбу з гендерною нерівністю спрямована Ціль 5, а заклик до держав скорочувати нерівність міститься в Цілі 10.

У Порядку денному до 2030 року абсолютно чітко заявлено, що для виконання поставлених завдань держави мають рішуче боротися з гендерною нерівністю і докладати всіх зусиль для забезпечення взаємодії з маргіналізованими і уразливими групами населення.

Для цього потрібно адаптувати використовувані методи під потреби конкретного географічного регіону (наприклад, деякі сільські громади можуть зазнавати труднощів із доступом до послуг), демографічних категорій (наприклад, особливі зусилля можуть знадобитися для забезпечення доступу молоді до систем правосуддя) або під інші демографічні чинники. Парламент може активно використовувати свої повноваження для забезпечення врахування потреб вразливих соціальних груп.

Частина А: визначення вихідного рівня

- **Чи чітко держава визначила осіб, які належать до маргіналізованих і вразливих груп населення?**
  - Якщо так, то скільки маргіналізованих / вразливих груп населення виявлено в державі? Який відсоток від загальної чисельності населення вони становлять? Які критерії використовуються для їх визначення?
- **Чи враховуються в цілях і показниках за країною недостатньо представлені, маргіналізовані та вразливі групи населення?**
  - Чи має парламент доступ до сегментованих даних про вплив ЦСР на ці групи?
- **Чи здійснено під час визначення національних пріоритетів у межах реалізації ЦСР аналіз спеціальних потреб маргіналізованих і вразливих груп населення у контексті запуску нових правових ініціатив, політик або програм?**
- **Чи докладає парламент спеціальних зусиль до залучення недостатньо представлених і маргіналізованих груп населення до консультацій із питань, пов'язаних із ЦСР (наприклад, із використанням парламентських комітетів або в межах зустрічей із місцевим населенням)?**

- **Як інтереси цих груп представлені в парламенті (наприклад, інтереси жінок, молоді, корінного населення, осіб із інвалідністю, етнічних чи культурних меншин)?**

Протягом останніх 12 місяців:

- Скільки парламентських нарад було присвячено правам і потребам вразливих і маргіналізованих груп населення?
- Скільки слухань було проведено за участю представників вразливих і маргіналізованих груп населення?

Частина В: оцінка результатів докладених зусиль

- **Які кроки вживалися парламентом, щоб під час реалізації ЦСР «ніхто не був залишений осторонь»?**
  - Якою мірою парламентарії мають доступ до інформації про економічні та соціальні умови життя вразливих груп порівняно з іншою частиною населення, про основні претензії та вимоги, що висуваються вразливими групами населення в державі, та про основні труднощі, які перешкоджають повноцінному здійсненню прав вразливих груп населення (наприклад, політичних, економічних, культурних)?
  - Якою мірою парламентарії використовують цю інформацію під час розробки законодавства, ухвалення бюджетів і оцінки реалізації ЦСР?
- **Які стратегії (за наявності таких) запроваджено парламентом для сприяння представленню в парламенті інтересів широкого кола соціальних груп? Які парламентські механізми¹⁵ виявилися ефективними у справі заохочення представлення інтересів широкого кола соціальних груп і чому? Які чинники можуть приваблювати людей із різних соціальних верств до роботи в парламенті, а які — знеохочувати в цьому?**
  - Чи здійснює парламент моніторинг присутності в своєму складі представників недостатньо представлених і маргіналізованих груп населення, зокрема чи оцінює кількість людей із таких груп, які обіймають у парламенті відповідальні посади або пости, пов'язані з ухваленням рішень?
- **Які ще підходи можна використати для того, щоб урахувати точку зору та інтереси недостатньо представлених або маргіналізованих груп населення у парламентських процесах, пов'язаних із питаннями ЦСР (наприклад, призначення парламентаріїв до парламентських комітетів, працевлаштування членів маргіналізованих груп населення в комітети на посади радників)?**

¹⁵ Наприклад, внутрішні регламенти роботи парламенту, регламенти політичних партій, спеціальних парламентських комітетів, які займаються питаннями прав вразливих груп населення, навчальні сесії для парламентаріїв, присвячені питанням прав людини та / або прав окремих маргіналізованих груп населення.

Ресурси

Інформація для розуміння ЦСР

- A/RES/70/1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E
- A/RES/69/313. Аддіс-Абебська програма дій третьої Міжнародної конференції з фінансування розвитку. http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/69/313&Lang=E
- Група розвитку Організації Об'єднаних Націй (2015). Врахування Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року: Проміжні настанови для національних груп ООН. <http://www.undp.org/content/dam/undp/library/MDG/Post2015-SDG/UNDP-SDG-UNDG-Reference-Guide-UNCTs-2015.pdf>
- Мережа для формулювання рішень у сфері сталого розвитку (2015). З чого почати реалізацію Цілей сталого розвитку. Насстанови для заінтересованих сторін. <http://unsdsn.org/wp-content/uploads/2015/12/151211-getting-started-guide-FINAL-PDF.pdf>

Парламенти та ЦСР

- Ханойська декларація. Цілі сталого розвитку: Від слів до справи. Ухвалена 132-ю Асамблеєю МПС, м. Ханой, 01 квітня 2015 року. <http://www.ipu.org/conf-e/132/rpt-gendebate.htm>
- Поставити демократію на службу миру і сталому розвитку: Побудувати світ, якого прагнуть люди. Декларація, ухвалена на четвертій Всесвітній конференції спікерів парламентів у м. Нью-Йорку, 2 вересня 2015 р. <http://www.ipu.org/splz-e/speakers15/declaration.pdf>

Корисні вебсайти з питань ЦСР

- Інформаційний портал ООН з питань сталого розвитку. <https://sustainabledevelopment.un.org/frameworks>
- Політичний форум високого рівня щодо Цілей сталого розвитку. <https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf>
- Відкрита робоча група щодо Цілей сталого розвитку. <https://sustainabledevelopment.un.org/owg.html>
- Записки щодо ЦСР у Глобальному договорі ООН. <https://www.unglobalcompact.org/library/1401>
- WorldWeWant. <https://www.worldwewant2030.org/>

Корисні вебсайти парламентів у площині ЦСР

- Міжпарламентський союз. www.ipu.org
- Агора, сторінки Парламентського порталу з питань ЦСР. <http://www.agora-parl.org/resources/aoe/sustainable-development-goals-sdgs-post-2015-agenda>

Подяки

МПС висловлює подяку Шармейн Родрігез (Charmaine Rodriguez) за підготовку базового опису посібника. У тексті також використано коментарі, пропозиції та ідеї, отримані від парламентів і парламентаріїв з низки країн і регіонів, за що МПС висловлює їм щирю подяку. МПС також висловлює особливу подяку ПРООН за надані зауваження та підтримку під час випробування різних варіантів посібника на національному рівні.

МПС із вдячністю відзначає фінансову підтримку Китайських зборів народних представників, отриману для підготовки цього документа до публікації.

Inter-Parliamentary Union

For democracy. For everyone.

 +41 22 919 41 50
 +41 22 919 41 60
 postbox@ipu.org

Шмен дю Поммье, 5
CH-1218 Ле-Гран Саконнекс
Женева
www.ipu.org